

Вячеслав Пузирний,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу
Навчально-наукового інституту права
і соціальних технологій Чернігівського
національного технологічного університету

Микола Іванець,

Перший заступник прокурора Автономної
Республіки Крим

ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ЗАПОБІГАННІ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Проведено аналіз сучасного стану правового регулювання державного захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції. Досліджено нормативно-правові акти національного та міжнародного законодавства з питань захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції. Запропоновано зміни до національного антикорупційного законодавства України, спрямовані на покращення нормативної регламентації діяльності осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції. Визначено роль та значення діяльності таких осіб у запобіганні та протидії корупції.

Ключові слова: корупція, державний захист, викривач, антикорупційне законодавство.

Пузырный В., Иванец Н.,

Государственная защита лиц, оказывающих помощь в предотвращении и противодействии коррупции

Проведен анализ современного состояния правового регулирования государственной защиты лиц, оказывающих помощь в предотвращении и противодействии коррупции. Исследованы нормативно-правовые акты национального и международного законодательства по вопросам защиты лиц, оказывающих помощь в предотвращении и противодействии коррупции. Предложены изменения к национальному антикоррупционному законодательству Украины, направленные на улучшение нормативной регламентации деятельности лиц, оказывающих помощь в предотвращении и противодействии коррупции. Определены роль и значение деятельности таких лиц в предотвращении и противодействии коррупции.

Ключевые слова: коррупция, государственная защита, разоблачитель, антикоррупционное законодательство.

Puzyrnyi V., Ivanec M.

State protection of persons assisting in preventing and combating corruption

In the article, analysis of the current state of legal regulation of the state protection of persons who provide assistance in prevention of corruption and anti-corruption enforcement is performed. Regulatory legal acts of national and international legislation concerning protection of persons who provide assistance in prevention of corruption and anti-corruption enforcement are investigated. Amendments to national anticorruption legislation of Ukraine directed on improvement of standard regulation of activity of persons who provide assistance in prevention of corruption and anti-corruption enforcement are offered. Role and effect of activity of such persons in prevention of corruption and anti-corruption enforcement are defined.

Keywords: corruption, state protection, exposé, anticorruption legislation.

Постановка проблеми. Протягом останніх років в Україні все активніше констатується факт значного розповсюдження корупції та її негативного впливу на усі сфери життєдіяльності держави і суспільства. Негативні наслідки корупції для українського суспільства досить суттєві. Вона порушує такі важливі конституційні принципи консолідації, як принцип справедливості, перешкоджає формуванню середнього класу як основи внутрішньополітичної стабільності в державі та інструменту контролю за виконавчою владою, тобто не лише гальмує прогресивний розвиток усього суспільства, а більше того – ставить під питання перспективи його динамічного поступового розвитку. Одним із способів боротьби з корупцією є запровадження інституту державного захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції.

Стан дослідження. Проблеми запровадження інституту викривачів в Україні, визначення поняття викривачів та їх захисту у своїх працях розглядали такі вчені, як: В. І. Бенедик, А. В. Бобіта, В. Д. Гвоздецький, З. А. Загинеї, О. О. Косиця, О. О. Костенко, О. В. Нестеренко, К. М. Опака та інші.

Метою статті є аналіз правового регулювання державного захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції, достатньо успішно реалізовується у багатьох країнах світу. Практика європейських країн у боротьбі з корупцією показала, що співпраця з особами, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції та забезпечення їх захисту, є одним із важливих аспектів антикорупційної політики держави. Важливість цього інституту для боротьби із корупційними проявами підтверджується як міжнародним, так і національним законодавством.

Так, у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [1] (ст. 33) передбачено, що кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження.

Ст. 9 Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією [2] містить положення про те, що кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві належний захист проти будь-якої необґрунтованої санкції щодо працівників, які мають достатні підстави підозрювати корупцію та які добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам.

Згідно зі ст. 22 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією [3], кожна Сторона вживатиме таких заходів, що можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту осіб, які повідомляють про передбачені Конвенцією корупційні злочини, або в інший спосіб співпрацюють з органами слідства та кримінального переслідування, а також свідків, які дають показання щодо цих злочинів.

Необхідно також згадати і про рекомендації, які були надані Україні Групою держав Ради Європи проти корупції (GRECO). У них була вказана необхідність запровадити захист від негативних наслідків для осіб, які добросовісно інформують про випадки корупційних діянь (викривачів) не тільки на законодавчому рівні, але й забезпечують ефективний механізм його реалізації [4].

В Україні початок державного захисту викривачів пов'язують із прийняттям Закону України «Про доступ до публічної інформації» [5], який у ст. 11 передбачив захист особи, що оприлюднює інформацію. Наступним етапом було прийняття Зasad державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр. [6], які визначили необхідність втілення в життя інституту добросовісних викривачів фактів корупції та їхнього захисту від переслідування, а також встановлення обов'язку публічних службовців повідомляти про підозру в корупції (абз. 7 п. 1 розділу 3).

На виконання Антикорупційної стратегії Закон України № 3206-VI від 7 квітня 2011 р. «Про засади запобігання і протидії корупції» був доповнений новою ст. 20, норми якої були покликані врегулювати питання державного захисту осіб, що надають допомогу в запобіганні та протидії корупції, а згодом прийнято Закон України «Про запобігання корупції», у якому захисту викривачів присвячено окремий розділ, що має назву «Захист викривачів». Так, відповідно до ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» [7] особа, яка надає допомогу в запобіганні та протидії корупції (викривач), – це особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою.

У наукових колах триває дискусія з приводу визначення поняття «викривач». Так, В. І. Бенедик під викривачем розуміє особу, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, добросовісно (за відсутності корисливих мотивів, мотивів неприязних стосунків, помсти й інших особистих мотивів) повідомляє спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції про вчинення іншою особою корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією [8, с. 214]. А. В. Бобіта пропонує поєднати визначення викривача, наведені у раніше діючому Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» та нині чинному Законі України «Про запобігання корупції» [9, с. 119]. Спірною, на нашу думку, є позиція З. А. Загинеї, яка вважає, що викривачем корупції може визнаватися лише особа, яка є працівником відповідного органу державної влади або юридичної особи публічного чи приватного права [10, с. 134]. Виходить, що особа, яка звільнилась з роботи і заявила про факти корупції в організації, в якій вона працювала, не може бути викривачем і, відповідно, не матиме права на державний захист? Очевидно, що Україні нині бракує єдиного, універсального визначення «викривача», яке б охоплювало всіх суб'єктів, всі види розголошеної інформації та порядок захисту

викривачів та/або звільнення їх від юридичної відповідальності [11, с. 189]. Загалом ми погоджуємось з позицією В. Д. Гвоздецького, який зазначає, що інститут викривачів є дуже важливим у питаннях запобігання корупційних правопорушень [12, с. 10].

За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку зі здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону, правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [13]. Зокрема даний Закон в ст. 7 передбачає такі заходи, як: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритий судовий розгляд; інші заходи безпеки. Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки, Державного бюро розслідувань, органи Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи.

Особа або член її сім'ї не може бути звільнена чи примушена до звільнення, притягнута до дисциплінарної відповідальності чи піддана з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою.

Гарантія щодо заборони звільнення викривача закріплена також у ст. 235 Кодексу законів про працю України [14], згідно з якою у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу, у тому числі у зв'язку з повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір.

У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, який був звільнений у зв'язку зі здійсненим ним або членом його сім'ї повідомленням про порушення вимог іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації у розмірі шестимісячного середнього заробітку.

Крім цього, додаткові гарантії захисту викривачів встановлені ч. 2 ст. 35 Цивільного процесуального кодексу України [15] та ч. 2 ст. 53 Кодексу адміністративного судочинства України [16], згідно з якими Національне агентство може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою.

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом (ч. 3 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Ми погоджуємось з думкою О. О. Косиці, яка зазначає, що можна стверджувати про «упущення» деяких положень, які будуть виникати під час використання інформації від викривача. Зокрема, у випадках, якщо викривач заперечує необхідність розголошення своїх даних, відомості щодо його особистості складаються із зашифруванням. Тому з метою урегулювання наведеного положення доцільно закріпити зміни до ч. 3 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції», доповнивши абз. 3 такого змісту: «З метою забезпечення захисту викривача або члена його сім'ї, на вимогу викривача повідомлення про корупційне правопорушення складається із зашифруванням його даних або анонімно із зазначенням відомостей про факт корупційного правопорушення та особи причетної до нього» [17, с. 55].

Повідомлення про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» може бути здійснене працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно). Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені, та підлягає перевірці у термін не більше п'ятнадцяти днів від дня його отримання. У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення вимог цього Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак

кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (ч. 5 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Посадові та службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноваженому суб'єкту у сфері протидії корупції (ч. 7 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство, а також інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування забезпечують умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку.

Постійний моніторинг виконання закону у сфері захисту викривачів здійснює Національне агентство з питань запобігання корупції. В контексті цього, на нашу думку, вартим уваги є зарубіжний досвід введення в систему посадових осіб Уповноваженого з питань захисту викривачів, що здійснює контрольну функцію та є додатковим гарантійним важелем у системі захисту викривачів.

Відповідно до повноважень, Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює співпрацю з особами, які добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» (викривачі), вжиття заходів щодо їх правового та іншого захисту, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їх прав, у зв'язку з таким інформуванням. З метою запровадження цього інституту Кабінетом Міністрів України здійснено перші кроки, зокрема заплановано заходи щодо: створення спеціального розділу на офіційному веб-сайті Національного агентства; підготовки методичних рекомендацій щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами; забезпечення можливості для внесення повідомлень про корупцію, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку; організації проведення тренінгів для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції щодо організації роботи з повідомленнями викривачів про корупцію; проведення інформаційних кампаній з метою розширення практики внесення викривачами повідомлень про корупцію; проведення дослідження щодо можливого заохочення внесення повідомлень про корупцію, посилення захисту викривачів та підготовка пропозиції [18].

Слід також зазначити, що існує проект Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» [19], який містить прогресивні положення, що спираються на нагальні потреби сьогодення. Так, варто відзначити широке трактування поняття «викривач», яке пропонує законопроект, врахування можливості викривати інформацію через зовнішні та внутрішні канали, багатосторонній, чіткий і деталізований механізм захисту викривачів тощо.

Висновки. Правове регулювання державного захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції, є важливим елементом антикорупційної політики України. Ми глибоко переконані, що без належної законодавчої бази захисту таких осіб та реальних механізмів її реалізації боротьба з корупцією буде малоефективною. У процесі реформування національного антикорупційного законодавства слід враховувати зарубіжний досвід функціонування інституту захисту викривачів країн світу з найнижчим рівнем корупції.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 49.
2. Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102.
3. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 року № ETS173 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 47–48.
4. П'ятий додатковий звіт про виконання рекомендацій Україною за результатами Спільних Першого та Другого раундів оцінювання, затверджений на 68-му пленарному засіданні GRECO, яке відбулось 15–19 червня 2015 року у м. Страсбург (Французька республіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecorep.

5. Про доступ до публічної інформації : Закон України № 2939-VI від 13 січня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр. : Закон України № 1699-VII від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.
7. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
8. Бенедик В. І. Інститут викривачів в Україні: проблеми, визначення, поняття / В. І. Бенедик // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 212–215.
9. Бобіта А. В. Викривачі за антикорупційним законодавством України та Грузії: порівняльно-правова характеристика / А. В. Бобіта // Вісник прокуратури. – 2015. – № 3 (165). – С. 117–124.
10. Загиней З. А. Викривачі корупції: quidprodest? / З. А. Загиней // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 2, ч. 1. – С. 125–136.
11. Костенко О. О. Деякі аспекти ролі викривачів (whistleblowers) у протидії правопорушенням / О. О. Костенко // Право України. – 2016. – № 6. – С. 188–194.
12. Гвоздецький В. Д. Протидія «епідемії» *corruptere* / В. Д. Гвоздецький // Моменти [додаток до газети МВС України «Іменем Закону»]. – 2015. – № 4 (5962). – С. 10–11.
13. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України № 3782-XII від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
14. Кодекс законів про працю України № 322-VIII від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради РСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
15. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
16. Кодекс адміністративного судочинства України № 2747-IV від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.
17. Косиця О. О. Сучасний стан антикорупційної політики в Україні / О. О. Косиця // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2015. – Вип. 1(34). – С. 53–57.
18. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 рр. : Постанова Кабінету Міністрів України № 265 від 29 квітня 2015 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-n>.
19. Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам : Проект закону № 4038а від 20 липня 2016 року реєстр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.

References

1. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob"yednanykh Natsiy proty koruptsiyi vid 31 zhovtnya 2003 roku [United Nations Convention against Corruption of October 31, 2003]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2007. – № 49. [in Ukrainian].
2. Tsyvil'na konventsiya Rady Yevropy pro borot'bu z koruptsiyeyu vid 4 lystopada 1999 roku [Council of Europe Civic Convention on the fight against corruption of 4 November 1999]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102. [in Ukrainian].
3. Kryminal'na konventsiya Rady Yevropy pro borot'bu z koruptsiyeyu vid 27 sichnya 1999 roku № ETS173 [Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption of 27 January 1999 No. ETS173]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2007. – № 47–48. [in Ukrainian].
4. P"yatyy dodatkovyy zvit pro vykonannya rekomendatsiy Ukrayinoyu za rezul'tatamy Spil'nykh Pershoho ta Druhoho raundiv otsynuyannya, zatverdzhenny na 68-mu plenarnomu zasidanni GRECO, yake vidbulos' 15-19 chervnya 2015 roku u misti Strasburh (Frantsuz'ka respublika) [Fifth supplementary report on the implementation of Ukraine's recommendations by the results of the Joint First and Second Assessment Rounds approved at the 68th GRECO Plenary Meeting held in Strasbourg (French Republic) on 15-19 June 2015]. Retrieved from http://old.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecorep. [in Ukrainian].
5. Pro dostup do publichnoyi informatsiyi: [On the access to public information] Zakon Ukrayiny vid 13 sichnya 2011 roku 2939-VI. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2011. – № 32. – St. 314. [in Ukrainian].

6. *Pro zasady derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini (Antykoruptsiyna stratehiya) na 2014-2017 roky [On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anticorruption Strategy) for 2014-2017] : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnya 2014 roku № 1699-VII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 2014. – № 46. – St. 2047. [in Ukrainian].*
7. *Pro zapobihannya koruptsiyi [On Prevention of Corruption] : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnya 2014 roku № 1700-VII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 2014. – № 49. – St.2056. [in Ukrainian].*
8. *Benedyk V.I. Instytut vykryvachiv v Ukraini: problemy vyznachennya ponyattya [Institute of Defenders in Ukraine: Problems of Definition]. Porivnyal'no-analitychne pravo. – 2015. – № 4. – S. 212–215. [in Ukrainian].*
9. *Bobita A. V. Vykrivachi za antykoruptsiynym zakonodavstvom Ukrainy ta Hruziyi: porivnyal'no-pravova kharakterystyka [Disclosures for Anti-Corruption Legislation of Ukraine and Georgia: Comparative Legal Characteristics]. Visnyk prokuratury. – 2015. – № 3 (165). – S. 117–124 [in Ukrainian].*
10. *Zahyney Z.A. Vykrivachi koruptsiyi: quidprodest? [Corrupters: Quidprodest?]. Naukovyy chasopys Natsional'noyi akademiyi prokuratury Ukrainy. – 2016. – № 2, ch. 1. – S. 125–136 [in Ukrainian].*
11. *Kostenko O.O. Deyaki aspekty roli vykryvachiv (whistleblowers) u protydyi pravoporushennyam [Some aspects of the role of the whistleblowers in counteracting the offense]. Pravo Ukrainy. – 2016. – № 6. – S. 188–194. [in Ukrainian].*
12. *Hvozdets'ky V.D. Protydiya «epidemiyi» corrupere [Countering the epidemic corrupere]. Momenty [dodatok do hazety MVS Ukrainy «Imenem Zakonu»]. – 2105. – № 4 (5962). – S. 10–11 [in Ukrainian].*
13. *Pro zabezpechennya bezpeky osib, yaki berut' uchast' u kryminal'nomu sudochynstvi [On ensuring the safety of persons involved in criminal proceedings]. Zakon Ukrainy vid 23 hrudnya 1993 roku № 3782-XII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 1994. – № 11. – St. 51. [in Ukrainian].*
14. *Kodeks zakoniv pro pratsyu Ukrainy vid 10 hrudnya 1971 roku № 322-VIII [The Labor Code of Ukraine of December 10, 1971]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady RSR. – 1971. – Dodatok do № 50. – St. 375. [in Ukrainian].*
15. *Tsyvil'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy vid 18 bereznya 2004 roku № 1618-IV [Civil Procedural Code of Ukraine of March 18, 2004 No. 1618-IV]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 2004. – № 40-41, 42. – St. 492. [in Ukrainian].*
16. *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 6 lypnya 2005 roku № 2747-IV [Code of Administrative Judicial Procedure of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 2005. – № 35-36, 37. – St. 446 [in Ukrainian].*
17. *Kosytsya O.O. Suchasnyy stan antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini [The Current State of Anticorruption Policy in Ukraine]. Naukovo-praktychnyy zhurnal Borot'ba z orhanizovanoyu zlochynnistyuu i koruptsiyeyu (teoriya i praktyka). – 2015. – Vyp. 1(34). – S. 53–57 [in Ukrainian].*
18. *Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi prohramy shchodo realizatsiyi zasad derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini (Antykoruptsiynoyi stratehiyi) na 2015-2017 roky [On approval of the State Program on the implementation of the principles of state anti-corruption policy in Ukraine (Anti-corruption strategy) for 2015-2017]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 kvitnya 2015 roku № 265. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-p> [in Ukrainian].*
19. *Pro zakhyst vykryvachiv i rozkryttya informatsiyi pro shkodou abo zahrozu suspil'nym interesam [On the protection of disclosure and disclosure of harm or threat to the public interest]. Proekt zakonu vid 20 lypnya 2016 roku reyestr. № 4038a. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.*

Стаття надійшла до редакції 2.03.2018.